

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Dispvt Van Martinvs Lvthervs Met Den Dvyvel Over het H. Sacrificie der Misse

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1669

Het III. Capittel. Wat'er voorts volgt uyt het voorgaende.

urn:nbn:de:hbz:466:1-34106

ghegheuen wist/dat Luther gheloghen heeft: maer als
 de Luthersehe, ghelijck Balduinus seght / bekennen
 dat Luther niet gheloghen en heeft / 't selven bekenn-
 en oock de Calvinisten, David Paræus, ende Petrus Ca-
 lèsius; soo is het dan seker / ende ghewis (ghelijck
 het blijkt uyt het eppen verhael van Lutherus) dat
 den duyvel hem 1. de memorie ververcht heeft; 2. hem
 redenen ende argumenten voor-ghestelt, ende soodanighe
 dat hy te voren niet en wist, 3. dat hy hem van opinie heeft
 doen veranderen. 4. Dat Luther de rebenen vanden duy-
 vel anbeert heeft / ende van hem overwonnen, ofte
 overtuight is ghetweest: verholghens / is het soo se-
 ker ende ghewis dat het niemant kan loochenen /
 dat den duyvel Lutherum gheleert heeft, ende
 hy vanden duyvel gheleert is ghetweest: maer die
 en ander leert, dat is sijnen meester / en die van
 hem ander gheleert wordt, is sijnen discipel / soo staet
 het dan soo vast dat het niemant kan loochenen / te
 weten / dat den duyvel is den meester van Luther ghe-
 weest, ende hy sijnen discipel, aengaende het af-schaffen der
 selue.

HET III. CAPITTEL.

Wa'er voorts volght uyt het voorgaende.

Uyt het ghene dat ick in 't voorgaende Capittel
 vast ghestelt hebbe / volghen naemelijck d'op-
 legghen.

1. Dat de leeringhe van 't af-schaffen der Mis-
 sen ratuusen verdacht / ofte suspect is van valscheyt
 en leughen. 2. Volght uyt de bekenentisse van Pa-
 rus selue / dat Luther den duyvel van hem moest
 leegghen. 3. Ghenomen de leeringhe in haer selven
 waarachtigh waer / dat se eben-wel van Luther niet
 moest aen-hoort worden. Laet ons elck stuck op-
 nemen / ende bewijsen in het besonder.

§. I.

Uyt Schrifture wordt bewesen dat de leeringhen
des duyvels moeten suspect zijn van valscheydr.

Ick en wille hier niet bewijfen dat het al nootdoo-
kelijck valsch ende leughen is wat den duyvel
uyt-preccht: want ick weet dat hy somtijden de
waerheyt gheseyt heeft / maer 's is my ghevoegh
hier te betoonen / dat al wat hy seght / moet sus-
pect zijn.

Dit bewijse ick eerst uyt Ioan. 8. 44. daer de Heere
Christus opentijck seght vanden duyvel: In hem is
is gheene waerheydt, hy is een leughenaer, ende vader des
leughen. Ick vraghe hier op / of my de reden niet
uyt en wijst / dat ick moet suspect hebben al dat
my eenigh persoon seght / vanden welken ick v-
ker ben / dat hy niet alleen een leughenaer is / maer
ooch in hem gheene waerheytenis? Du ben ick / vraghe
de onseplbaere woorden Christi soo verseker dat ick
niet en magh twijffelen / dat den duyvel socht
is / soo wijst my dan de reden uyt / dat ick ten
sien booz suspect houden moet / al wat hy my
leert.

2. De Rechten / die wel op de reden ghesla-
ghen / stellen / dat het ghetuyghnisse van een mensche
die publielijck insaem is / niet en soude aent-
worden: Du Christus selve heeft verkondicht van
den duyvel insaem is / want hy en heeft niet
niet alleen verkondicht te zijn eenen leughenaer
maer ooch eenen menschen moorder, soo moet den
zijn ghetuyghnisse (volgens de Schrifture, de reden
ende de Rechten) suspect zijn van valscheyden ende
ghen / ende vervolghens niet ontfancbaer.

3. Den H. Apostel Petrus waerschoont ons in
den eersten Brieft, cap. 5. v. 8. Dat den duyvel om-gaet

een brieschende leeuw, soekende wien hy soude moghen
verslinden, dat is/ seght den Dordrechtschen Bijbel N. 13.
tot eenen val, ofte af-val brenghen, ende daer door tot het
verderf: Soo moeten dan (volghens Schrifure, ende
de bemerkinghe van Partije) de inghevinghen/ende
inblasinghen des duyvels / althijt aen de men-
schen suspect wesen/ aenghesien dat hy door de sel-
ve gun soeckt te verslinden als een brieschenden leeuw,
ofte te brenghen tot enen val, ende tot het verderf.

4. Dyt Math. 4. zyn wy wel verskerct dat den
duyvel de schifure misghrupelt / ende verdrapt /
althijt blijkt als hy aen Christo seyde inde woer-
dige: Daer is gheschreven, dat hy sijne Enghelen van u
verclen sal en dat sy u op de handen sullen nemen, op dat
hy niet 't eenigher tijdt uwen voet aen eenigen steen slood.
De Heere Christus toonde met sijne antwoorde/ dat
den duyvel dese schifure-plaetsse verkeerdelijck
opnam. 't is seker dat den duyvel Lutherum mede
breit aenghegaen met vericheyden schifturen; de
welcke dan Luther upt de schifure wel wist / dat
den duyvel de schifure verdrapt hadde/ soo moest
hy tenminsten de leeringhe van 't af-schaffen der
wille / oock suspect hebben als verdrapt / ende
verkerde wanneer den duyvel de selve met schif-
turen bevestighe. Hier upt waecte sck nu myn be-
wys: een voorzichtig/wijs/ende redelijck mensch/
niet niers/ oock in 't borghelijck / aen-nemen
gheve hem alleen oock suspect is / heel min een
Christelijck ghemoet in 't ghene dat de religie/ ende
schifure aengaet/ soo heeft dan Luther, onvoorsich-
tich, onwijselijck, onredelijck, ende niet Christelijck ge-
handelt/ wanneer hy de leeringhe vanden duyvel heeft
aenghesien ende aengenomen/ laetende sich over-
vallen, daer hy van alle kanten upt de schifturen
verrught was dat hy soodantghe leeringhen
niet booz suspect houden.

§. II.

Wort uyt bekentenisse van Partye bewelen dat Luther den duyvel van hem moest verjaeghen.

DE Lutheraenen, en Calvinisten, siende dat sy niet ten bekennen dat Luther eene saemen-sprake op te disput heeft ghehad met den duyvel/in't welck hy overwonnen is gheweest raeckende het af-byzelen des Missse/eh dat sy afgodery is/soeckē dit met verlijden uytbluchten te verschoonen; de vernaemste dat al is/dat sy seggen dat dese saemen-sprake eene aenbechtinge, oste tentatie gheweest is. Soo seght Fredericus Belduinus pag. 48. Dese saemen sprake seyt hy van Luther den duyvel, is eene seer bitter tentatie gheweest, soodanich als den Salighmaker selve in de woestijne geproeft heeft. Soo spreeckt oock Petrus Cabeljau op de plaetse aij hoven. Daer wiert, seyt hy / alleen beschreven oebeghen strijdt, ende aenvechtinche die Lutherus vanden lere heeft uytghestaen over het stuck vande priyate Missen.

Doch/in de plaetse dat-se hunnen Doctrooy ende eersten pilae bande ghepzetendeerde reformacie hier door soude verschoonen / ter contrarie / sprecken hem / ende hun selven noch meer hart over 't hoof: want / indien dese saemen-sprake gheelijck Partije wilt hebben / eene aenbechtinche / of bekoringhe des duyvels gheweest is / naemlich ghelijck die van Christus inde Woestijne / soe moent wy dan eens sien / en ondersoeken inde schryft hoe jemant sich in de bekoringhen vzaeghen moet.

1. Den H. Apostel Jacobus in synen Brief cap. 4. v. 7. handelende van de aenbechtinche des duyvels seghet / dat wy hem moeten wederstant doen. Verderstaer, seyt hy / den duyvel, ende hy sal van u vlieden. Desghelijck oock ghebedt den H. Petrus in synen eersten Brief cap. 5. v. 9. volghens dit / moest Luther hem den duyvel bebocht / hem wederstant doen verjaeghen; ter contrarie / heeft sich bandede

laten over-winnen, ofte overtuigen; soo en heeft hy
sich niet ghedaen inde bekoozinghe / ghe-
als de schrifture ghebiedt / verbolghens heeft
hy ere qualijck en teghen het woordt Godts ghe-
met de leerlinghe des dubbels t' aenbeerden /
dat hy ingheben te volghen.

Andien / ghelijck den Lutheraen Balduinus open-
lijck seght / de bekoozinghe van Luther, ghelijck die
van Christus inde Woestijne gheweest is; soo moest
Luther sich hier in ghedaen hebben / soo als
Christus ghedaen heeft; want hy heeft ons een ex-
empel ghegeuen dat wy ons sonden draeghen in
de aenbechtighe des dubbels / ghelijck hy selbe
ghedaen: wat heeft Christus ghedaen? hy heeft
den dubbels van hem verjaeght / segghende: Gaet van
my satan: Dit exempel waest Luther ghevolghet / ende
den dubbels gheseydt hebben: Gaet van my satan,
want ghy zijt enen leughenaer, ende enen bedriegher:
Ick contrarie hy heeft sich / ghelijck hy selbe be-
vanden dubbels laten over-winnen; soo en is
hy dan gheen oprecht discipel Christi gheweest / de
wijle hy sich in de aenbechtighe des dubbels niet
verjaeghen en heeft naer het exempel van synen
vater / ende Meester.

§. III.

wordt bewesen, dat ghenomen oock de leerin-
ghe des duyvels in haer selven waerachtigh had-
de gheweest, dat evenwel Luther nae de selve
niet en moest luysteren.

Dit betwijfel ick upt de Schrifture; men kan niet
veroorhonen of den dubbels heeft somtijden de
waerheit gheseyt / want dit staet klaer in schriftu-
re.

1. Marci 1. v. 24. seyt hy tot Christum: Ick kenne u
niet; ghy zijt, naemelijck den heylighen Godts, Maer Jesus
antwoort hem dareljck v. 25. swyght stil.

2. *Luc. 4. v. 14.* riepen de duybelen: Ghy zint Christus de Sone Godts. **Maer** Jesus bestrafte hun, ende caerde niet spreken.

3. *Actor. 16. v. 18.* riepen sy bande Apostelen: Die menschen zijn dienste knechten Godts der alderhoogsten die ons den wegh der saligheydt verkondighen: **maer** Paulus dit hoozende keerde hem om, ende seyde tot den gheest: Ick ghebiede u inden naeme Jesu Christi, dat ghy van haer uyt gaet.

Stiet/hier op dese dyp plaetsen seght wel den duysel de waerheydt / maer Christus en wilste dan hem niet gheseydt hebben / noch de Apostelen oock / hoozden twyffel naer het exempel van Christus, wat reden? waerom doet Christus, ende syne Apostelen den duysel stil-swijghen / ende henen gaen / oock wanneer hy de waerheydt seght: **De** reden en haer ons niemant beter gheben tot ons hoopdel / als Parijse selve: de eerste gheeft ons den Dordrechtischen Bijbel op Marei 1. v. 24. N. 27. daer hy seght: dat Christus den duysel dede swijghen / om dat hy doot het twyghenisse des duyvels, die een vaeder der lenghen is, te waerheydt niet en wilde verbreydt, ofte bevestighen hebben. **Seer** wel gheseyt: den selven Bijbel op Actor. 16. v. 34 seght aldus: Hoe wel dese onreynne gheest de waerheydt seyde, soo heeft hy nochtans daermede roerende de leere der Apostelen verdacht te maeken. **Dit** sprekent seer wel bemerckt. **Eene** saekte moet ghy daren hoven noch bemercken / te weten / dat Christus niet aiken en heeft den duysel doen stil-swijghen / oock als hy de waerheydt seyde / maer heeft hem daren hoven doen rupmen ende verjaeght / gheseyt te ghedaen hadde inde Woestijne / als hy hem gesien bekozen: 't selve heeft den Apostel Paulus mede ghedaen: **Du** maekte ick uyt alle het voozgancde besluyt.

1. **Ghemomen** den duysel hadde een Lutherse waerheydt gheseydt / nter te min hy moest hem naer het exempel Christi, ende synder Apostelen / oock stil-swijghen: **jae** hy moest hem / even als hi aenberchinghe verjaeghen, en op sy segghen acht nemen.

Als den duyvel seyde / dat de Apostelen / dienst-
 waren / Paulus dede hem swijghen / om
 dat hy de waere leeringhen niet en soude verdaecht
 niet suspect maeken / ghelijck Partije bekent: mit
 tegengheich van eenen Lutheraen, oft eenen Calvinist,
 den duyvel de waerheyt seyde / als hy seyde aen
 Luther, dat de Wisse afgoderij was? ghy sult seg-
 gen dat ja; ende sck segghe dat Luther (die sich
 gaf booz een Apostel) eben wel moest doen als
 Paulus, dat is: den duyvel doen stil-swijghen/
 ende berispen als eenen die de leeringhen vande
 Romeyse kercke suspect maecte / om dat hy een
 veyder der leghenen is, ende eenen bedriegher: Luther
 en gheeft dit niet ghedaen / maect contrarie / so
 dat hy dan gheroont met 'er dact / dat hy gheenen
 speghen discipel Christi en was / noch waren nae-
 volgher sinder Apostelen.

Spdelijck seght den H. Ioannes in sijnen eersten
 brief. 4. v. 1. Alderlieffte enghelooft niet aen alle gee-
 sten, maer beproeft de gheesten of sy uyt Gode zijn.

Hier uyt beslypde ick aldus: Ioannes seght hier /
 dat men aen alle geesten niet gelooven en moet, soo lanck
 als men niet / dooz beproebinghe / seker is / wat
 hy dooz gheesten zijn: want inden men seker
 is dat hy een boosen gheest is / men moet hem
 verdoelen: is het een goeden / men moet hem
 verdoelen: dit is den eyghen / ende waertel sin
 Ioannes: Maer Luther (ghelijck hy / ende sijn
 discipelen selve bekennen) was seker / dat het een
 boosen gheest was / die met hem disputeerde ende
 verdoelde / so en mocht hy dan den selven niet
 gelooven volghens het ghebodt van Ioannes.

Ghy sult my segghen missechten / dat Luther al-
 sijn beproeft hadde / dat desen boosen gheest hem
 waerheyt seyde.

Ich antwoorde: waer en hadde Luther dit be-
 sijn aen het woordt Godts / t welcke den duyvel
 den boosfelde: maer hy moest achterdencken heb-
 den dat den duyvel het woordt Godts verkeerde
 vrede / de wyle hy wel wist dat hy dit
 selve

selve ghedaen hadde by Christus inde woestijne: **W**en was dan Luther niet seker dat den duyvel de waerheyt seide.

Petrus Cabeljau, op de plaetse hoven aen-gheveert seght hier teghen / dat Luther sich overwonnen romt om het woordt der H. Schrifture, waer onder hy sich moech ghyvanghen, gheven om de private Missen als een verlorene dienst te verwerpen.

Maer ick braege van Petrus Cabeljau, of Luther sich dooz de Schrifture overwonnen vont eer den duyvel by hem quam / ofte wel / dat hy overwonnen wiert dooz de Schrifturen die den duyvel hem dooz stelde? seght Cabeljau he eerste: wie van beyde sal ik hier ghelooben / Luther of Cabeljau? Luther seggt wel expresseelijck / dat hy, in 't disput van den duyvel overwonnen gheweest, Cabeljau seght dat Luther te hopen overwonnen was; soo moet dan een van beyde ghyloghen hebben: **I**ndien dan Cabeljau bekent dat Luther dooz den duyvel uyt het woort Gods in 't disput selyc, is overwonnen gheweest / soo heeft dan Luther sich onder den duyvel ghebanghen ghegeven eer hy versekerd was dat den duyvel de Schrifturen niet verderd / ende en verkeerde: vervolghenghe by versekerd was bande waerheyt: maer sich ghebanghen te gheben eer men van de waerheyt versekerd is / is recht teghen-gaen het ghebodt banden H. Joannes, ende sich stellen in openbaer perijckel van het verderf; soo heeft dan Luther het ghebodt banden H. Joannes teghen-ghegaen / ende sich gheset in openbaer perijckel van het verderf / als by sich an de besuyten uyt de schrifturen die den duyvel hem voozstelde / heeft ghebanghen ghegeven / eer hy versekerd was dat den duyvel die Schrifturen niet en vervalschte/ende verkeerde/dare by wel uyt den duyvel sulcx by Christus selve / in de woestijne ghedaen hadde.

Hoe ghy het maect oft niet / ghy zyt van hant ghebanghen: want / of den duyvel waerheyt gheseyt / oft niet? seght ghy dat niet? heeft by dan een valsche leeringhe aen Luther

terre & herbolghens is 't onwaer achtigh dat de heylighe Wiffen quaet / ofte afgoderijje zijn. Seghe op dat den duyvel de waerheyt gheseyt heeft: soo maect hem Luther even-wel (ghelijck Christus, ende sine Apostelen hem vooz-ghebaen hadden) doen stil staen / ende van hem jaeghen / ende veel min sig laeten oberwinnen / ofte ghevanghen gheben. Nu gaec ick bewijfen dat den duyvel de waerheyt niet gheseyt en heeft.

HET IV. CAPITTEL.

Wordt behoont dat den duyvel aen Luther de waerheydt niet gheleert heeft raeckende het af-bieken der Wisse.

De bewijse ick eerst upt de bemerkinghe van den Dordrechtchen Bijbel op Marci i. N. 17. daer hy seggt / dat Christus de waerheydt niet en wilt verbreyde, noch bevesticht hebben door het ghetuyghenisse des duyvels, om dat hy een Vader der leughenen is.

Hier op redene ick aldus: Eene leeringhe die van den duyvel berzept / ende bebesticht is / en kan geen ware leeringhe zijn: Maer de leeringhe van 't af-bieken der Wisse / ende dat de Wisse afgoderijje is / is door den duyvel berzept / ende bebesticht / ergo die leeringhe en kan gheen waere leeringhe zijn.

De eerste vooz stellinghe blijck upt de eyghen bekenenisse van den Dordrechtchen Bijbel, de tweede, upt de eyghen woorden van Luther; soo gaet dan het besuyt ende de derde vooz stellinghe vast.

Merck / dat ick niet en segghe / dat den duyvel de waerheyt niet en kan segghe, want contrarie blijck upt Schrifture / maer dat Christus de waerheyt door hem niet en wilt verbreyde, noch bevesticht hebben.

Ende niet sonder reden / om dat dit sonde stryden teghen syue Goddelijcke voorszichtigheyt. Naemelijck om dat den duyvel (ghelijck den Dordrechtchen